Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (ósma izba)

z dnia 14 listopada 2013 r.*

Jurysdykcja w sprawach cywilnych i handlowych — Rozporządzenie (WE) nr 44/2001 — Artykuł 16 ust. 1 — Umowa wycieczki zawarta pomiędzy konsumentem mającym miejsce zamieszkania w państwie członkowskim i pośrednikiem turystycznym z siedzibą w innym państwie członkowskim — Usługodawca wykorzystywany przez pośrednika turystycznego mający siedzibę w państwie członkowskim miejsca zamieszkania konsumenta — Prawo konsumenta do wytoczenia powództwa do sądu jego miejsca zamieszkania przeciwko obydwu przedsiębiorstwom

W sprawie C-478/12

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Landesgericht Feldkirch (Austria) postanowieniem z dnia 20 września 2012 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 24 października 2012 r., w postępowaniu:

Armin Maletic,

Marianne Maletic

przeciwko

lastminute.com GmbH,

TUI Österreich GmbH,

TRYBUNAŁ (ósma izba),

w składzie: C.G. Fernlund, prezes izby, C. Toader (sprawozdawca), i E. Jarašiūnas, sędziowie,

rzecznik generalny: P. Cruz Villalón,

sekretarz: A. Calot Escobar,

uwzględniając pisemny etap postępowania,

rozważywszy uwagi przedstawione:

— w imieniu TUI Österreich GmbH przez E. Reinitzer, Rechtsanwalt,

— w imieniu rządu portugalskiego przez L. Ineza Fernandesa oraz S. Nunes de Almeidę, działających w charakterze pełnomocników,

* Język postępowania: niemiecki.

— w imieniu Komisji Europejskiej przez W. Bogensbergera oraz A.M. Rouchaud-Joët, działających w charakterze pełnomocników,

podjąwszy, po wysłuchaniu rzecznika generalnego, decyzję o rozstrzygnięciu sprawy bez opinii,

wydaje następujący

Wyrok

1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 16 pkt 1 rozporządzenia Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 2001, L 12, s. 1).

2 Wniosek ten został złożony w ramach sporu pomiędzy A. Maleticiem i M. Maletic (zwanymi dalej „małżonkami Maletic") a lastminute.com GmbH (zwaną dalej „spółką lastminute.com") oraz TUI Österreich GmbH (zwaną dalej „spółką TUI") mającego za przedmiot kwotę 1 201,38 EUR, wraz z odsetkami i innymi kosztami, powstałą w związku z zarezerwowaniem przez powodów w postępowaniu głównym w spółce lastminute.com wycieczki zorganizowanej przez spółkę TUI.

Ramy prawne

3 Motywy 2, 11–13 i 15 rozporządzenia nr 44/2001 stanowią:

„(2) Różnice pomiędzy przepisami poszczególnych państw o jurysdykcji i uznawaniu orzeczeń utrudniają należyte funkcjonowanie rynku wewnętrznego. Dlatego nieodzownym jest wydanie przepisów celem ujednolicenia przepisów o jurysdykcji w sprawach cywilnych i handlowych oraz uproszczenia formalności ze względu na szybkie i nieskomplikowane uznawanie i wykonywanie orzeczeń z państw członkowskich związanych niniejszym rozporządzeniem.

[…]

(11) Przepisy o jurysdykcji powinny być w wysokim stopniu przewidywalne i powinny zależeć zasadniczo od miejsca zamieszkania pozwanego, a tak ustalona jurysdykcja powinna mieć miejsce zawsze, z wyjątkiem kilku dokładnie określonych przypadków, w których ze względu na przedmiot sporu lub umowę stron uzasadnione jest inne kryterium powiązania. Siedziba osób prawnych musi być zdefiniowana wprost w rozporządzeniu celem wzmocnienia przejrzystości wspólnych przepisów i uniknięcia konfliktów kompetencyjnych.

(12) Jurysdykcja oparta na łączniku miejsca zamieszkania powinna zostać uzupełniona jurysdykcją opartą na innych łącznikach, które powinny zostać dopuszczone ze względu na ścisły związek pomiędzy sądem a sporem prawnym lub w interesie prawidłowego wymiaru sprawiedliwości.

(13) W sprawach dotyczących ubezpieczenia, umów z udziałem konsumentów i z zakresu prawa pracy strona słabsza powinna być chroniona przez przepisy jurysdykcyjne dla niej bardziej korzystne niż przepisy ogólne

[…]

(15) W interesie zgodnego wymiaru sprawiedliwości należy unikać tak dalece, jak jest to tylko możliwe, równoległych postępowań, aby w dwóch państwach członkowskich nie zapadały niezgodne ze sobą orzeczenia. Należy przewidzieć jasną i skuteczną regulację w celu wyjaśnienia kwestii zawisłości sprawy i postępowań pozostających w związku, jak również w celu

zapobiegania problemom wynikającym z różnego określenia w poszczególnych państwach momentu, od którego postępowanie uważa się za zawisłe. Dla celów niniejszego rozporządzenia moment ten powinien zostać określony autonomicznie".

4 Artykuł 2 ust. 1 tego rozporządzenia przewiduje, że „osoby mające miejsce zamieszkania [siedzibę lub miejsce zamieszkania] na terytorium państwa członkowskiego mogą być pozywane, niezależnie od ich obywatelstwa [niezależnie od ich przynależności państwowej], przed sądy tego państwa członkowskiego".

5 Zgodnie z art. 3 ust. 1 rzeczonego rozporządzenia „osoby mające miejsce zamieszkania [siedzibę lub miejsce zamieszkania] na terytorium państwa członkowskiego mogą być pozywane przed sądy innego państwa członkowskiego tylko zgodnie z przepisami sekcji 2–7 niniejszego rozdziału".

6 W dziedzinie umów art. 5 ust. 1 omawianego rozporządzenia stanowi, że jeżeli przedmiotem postępowania jest umowa lub roszczenia wynikające z umowy, osoba, która siedzibę lub miejsce zamieszkania na terytorium państwa członkowskiego, może być pozwana w innym państwie członkowskim przed sąd miejsca, gdzie zobowiązanie zostało wykonane albo miało być wykonane.

7 Zgodnie z art. 6 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001 osoba taka może być również pozwana – jeżeli pozywa się łącznie kilka osób – przed sąd miejsca, w którym ma siedzibę lub miejsce zamieszkania jeden z pozwanych, o ile między sprawami istnieje tak ścisła więź, że pożądane jest ich łączne rozpoznanie i rozstrzygnięcie w celu uniknięcia wydania w oddzielnych postępowaniach sprzecznych ze sobą orzeczeń.

8 Artykuł 15 ust. 1 lit. c) oraz art. 15 ust. 3 tego rozporządzenia mają następujące brzmienie:

„1. Jeżeli przedmiotem postępowania jest umowa lub roszczenia z umowy, którą zawarła osoba, konsument, w celu, który nie może być uważany za działalność zawodową lub gospodarczą tej osoby, jurysdykcję określa się na podstawie niniejszej sekcji, bez uszczerbku dla art. 4 oraz art. 5 pkt 5,

[…]

c) we wszystkich innych przypadkach, gdy druga strona umowy w państwie członkowskim, na terytorium którego konsument ma miejsce zamieszkania, prowadzi działalność zawodową lub gospodarczą lub taką działalność w jakikolwiek sposób kieruje do tego państwa członkowskiego lub do kilku państw włącznie z tym państwem członkowskim, a umowa wchodzi w zakres tej działalności.

[…]

3. Niniejsza sekcja nie ma zastosowania do umów przewozu, z wyjątkiem umów podróży przewidujących w zamian za cenę ryczałtową połączone świadczenia przewozu i noclegu".

9 Artykuł 16 ust. 1 omawianego rozporządzenia stanowi:

„1. Konsument może wytoczyć powództwo przeciwko swemu kontrahentowi [przeciwko drugiej stronie umowy] albo przed sądy państwa członkowskiego, na którego terytorium ten kontrahent [ta druga strona umowy] ma miejsce zamieszkania [siedzibę lub miejsce zamieszkania], albo przed sąd miejsca, w którym konsument ma miejsce zamieszkania".

10 Artykuł 28 ust. 3 rozporządzenia nr 44/2001 ma następujące brzmienie:

„W rozumieniu niniejszego artykułu uważa się, że sprawy pozostają ze sobą w związku, jeżeli istnieje między nimi tak ścisła więź, że pożądane jest ich łączne rozpoznanie i rozstrzygnięcie w celu uniknięcia wydania w oddzielnych postępowaniach sprzecznych ze sobą orzeczeń".

Postępowanie główne i pytanie prejudycjalne

11 Małżonkowie Maletic zamieszkują w miejscowości Bludesch (Austria), która leży w okręgu Bezirksgericht Bludenz (sądu kantonalnego w Bludenz). W dniu 30 grudnia 2011 r. zarezerwowali oni i opłacili na stronie internetowej spółki lastminute.com dla siebie jako osób prywatnych zorganizowaną wycieczkę do Egiptu w okresie 10–24 stycznia 2012 r. za cenę 1 858 EUR. Spółka lastminute.com, mająca siedzibę w Monachium (Niemcy), podała na swej stronie internetowej, że występuje w charakterze pośrednika turystycznego i że wycieczka zostanie zorganizowana przez TUI, która ma swoją siedzibę w Wiedniu (Austria).

12 Dokonana przez powodów w postępowaniu głównym rezerwacja dotyczyła hotelu Jaz Makadi Golf & Spa znajdującego się w Hurghadzie (Egipt). Spółka lastminute.com potwierdziła tę rezerwację i przekazała ją spółce TUI. Następnie małżonkowie Maletic otrzymali „potwierdzenie/rachunek" wystawiony przez spółkę TUI w dniu 5 stycznia 2012 r., na którym widniały informacje o wycieczce zarezerwowanej w spółce lastminute.com, lecz wymieniona była nazwa innego hotelu, a mianowicie Jaz Makadi Star Resort Spa w Hurghadzie.

13 Powodowie w postępowaniu głównym dostrzegli błąd dotyczący hotelu dopiero po przyjeździe do Hurghady i dopłacili kwotę 1 036 EUR, by móc zamieszkiwać w hotelu, który pierwotnie zarezerwowali na stronie internetowej spółki lastminute.com.

14 Powodowie w postępowaniu głównym wytoczyli do Bezirksgericht Bludenz powództwo w dniu 13 kwietnia 2012 r., aby odzyskać dopłaconą kwotę i uzyskać zadośćuczynienie za niedogodności, które miały wpływ na ich wakacje, żądając zasądzenia na ich rzecz solidarnej zapłaty przez spółki lastminute.com i TUI kwoty 1 201,38 EUR, podwyższonej o odsetki i koszty postępowania.

15 Bezirksgericht Bludenz ograniczył postępowanie do badania swej właściwości do rozpatrzenia pozwu i postanowieniem z dnia 4 lipca 2011 r. odrzucił pozew w odniesieniu do spółki TUI ze względu na niewłaściwość miejscową. Według tego sądu rozporządzenie nr 44/2001 nie miało zastosowania w sporze pomiędzy powodami w postępowaniu głównym i spółką TUI, gdyż chodziło o sytuację wyłącznie wewnętrzną. Sąd ten orzekł, że zgodnie przepisami mającego zastosowanie prawa krajowego jurysdykcja przysługiwała sądowi miejsca siedziby pozwanego, czyli właściwemu sądowi w Wiedniu, nie zaś w Bludenz.

16 Sąd ten stwierdził natomiast, że w odniesieniu do spółki lastminute.com, jako że ma ona siedzibę w Niemczech, spełniony był warunek przewidziany w art. 15 ust. 1 lit. c) rozporządzenia nr 44/2001 dotyczący działalności kierowanej do Austrii. W konsekwencji sąd ten uznał swą właściwość do merytorycznego rozpatrzenia sporu. Postanowienie stało się w tym względzie prawomocne wobec niezaskarżenia go przez spółkę lastminute.com.

17 Powodowie w postępowaniu głównym wnieśli do sądu odsyłającego apelację („Rekurs") od tego orzeczenia, podnosząc, że dokonana przez nich rezerwacja od początku była nierozerwalnie związana, jako jednolita czynność prawna, ze spółką lastminute.com jako pośrednikiem turystycznym i ze spółką TUI jako organizatorem. W przypadku zorganizowanej wycieczki art. 15 ust. 3 w związku z art. 16 ust. 1 rozporządzenia nr 44/2001 stanowi podstawę prawną dla jurysdykcji sądu, do którego wytoczono powództwo, i to również w odniesieniu do spółki TUI.

18 W swojej odpowiedzi na apelację spółka TUI zaprezentowała stanowisko, że Bezirksgericht für Handelssachen Wien przysługiwała wyłączna jurysdykcja do rozpoznania wytoczonego przeciwko niej powództwa oraz że sąd pierwszej instancji słusznie przyjął, że w niniejszej sprawie nie występuje jednolita czynność prawna. Należy więc przyjąć, że występują dwie różne umowy i wychodząc z takiego założenia, dokonać oceny kwestii jurysdykcji.

19 Sąd odsyłający stara się ustalić, czy sytuacja taka jak w postępowaniu głównym stanowi „sytuację wyłącznie wewnętrzną" i jak należy w tym względzie interpretować pojęcie „drugiej strony umowy" przewidziane w art. 16 ust. 1 rozporządzenia nr 44/2001, w wypadku gdy przedsiębiorca mający siedzibę w państwie członkowskim innym aniżeli państwo członkowskie miejsca zamieszkania konsumenta prowadzi sprzedaż usług innego przedsiębiorcy, którego siedziba znajduje się na terytorium tego drugiego państwa, jeżeli konsument wytacza powództwo przeciwko tejże „drugiej stronie", zważywszy, że przepis ten pozwala mu dochodzić swych praw przed sądami miejsca jego zamieszkania.

20 Według tego sądu – jako że szczególne przepisy dotyczące jurysdykcji przewidziane w art. 15 i nast. rozporządzenia nr 44/2001 w sprawach dotyczących umów z udziałem konsumentów służą ochronie słabszej strony poprzez przyznanie możliwości wyboru sądu właściwego i ograniczenie dopuszczalności umów prorogacyjnych – ochrona ta byłaby bezskuteczna, gdyby roszczenia konsumenta z jednej rezerwacji nie mogły być dochodzone wobec obu kontrahentów przed sądem właściwym zgodnie z art. 16 ust. 1 rozporządzenia nr 44/2001.

21 W tych okolicznościach Landesgericht Feldkirch postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującym pytaniem prejudycjalnym:

„Czy art. 16 ust. 1 rozporządzenia [nr 44/2001] dotyczący ustanowienia jurysdykcji sądu miejsca, w którym konsument ma miejsce zamieszkania, należy interpretować w ten sposób, że w sytuacji gdy druga strona (tutaj pośrednik turystyczny mający siedzibę za granicą) posługuje się swoim kontrahentem (tutaj organizatorem turystyki mającym siedzibę w kraju), w odniesieniu do powództw skierowanych przeciwko obu tym podmiotom art. 16 ust. 1 rozporządzenia nr 44/2001 ma zastosowanie również do kontrahenta mającego siedzibę na terytorium krajowym?".

W przedmiocie pytania prejudycjalnego

22 Poprzez swe pytanie sąd odsyłający stara się zasadniczo ustalić, czy pojęcie „drugiej strony umowy" zawarte w art. 16 ust. 1 rozporządzenia nr 44/2001 należy interpretować w ten sposób, że oznacza ono, w okolicznościach takich jak w postępowaniu głównym, również mającego siedzibę na terytorium państwa członkowskiego miejsca zamieszkania konsumenta kontrahenta podmiotu gospodarczego, z którym to podmiotem gospodarczym konsument zawarł tę umowę.

23 Spółka TUI kwestionuje, aby miało w stosunku do niej zastosowanie rozporządzenie nr 44/2001, i uważa, że okoliczności sprawy w postępowaniu głównym mają cechy sytuacji wyłącznie wewnętrznej, z uwagi na co zastosowanie mają jedynie przepisy prawa krajowego dotyczące właściwości miejscowej sądu.

24 Bezsporne jest natomiast, iż rozporządzenie nr 44/2001 ma zastosowanie do spółki lastminute.com oraz że sąd miejsca zamieszkania małżonków Maletic jest właściwy do merytorycznego rozstrzygnięcia sporu w odniesieniu do tej spółki.

25 Należy więc zbadać, czy w okolicznościach postępowania głównego rozporządzenie nr 44/2001 ma zastosowanie do kontrahenta takiego jak spółka TUI i czy występuje element zewnętrzny mogący uzasadniać to stosowanie.

26 W tym względzie, jeżeli chodzi o Konwencję brukselską z dnia 27 września 1968 r. o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 1972, L 299, s. 32) zmienioną kolejnymi konwencjami o przystąpieniu (zwaną dalej „konwencją brukselską"), Trybunał orzekł już, że zastosowanie zasad jurysdykcyjnych tej konwencji wymaga istnienia elementu zewnętrznego i że międzynarodowy charakter przedmiotowego stosunku prawnego nie musi koniecznie wynikać, dla potrzeb zastosowania art. 2 konwencji brukselskiej (obecnie art. 2 rozporządzenia nr 44/2001), z istnienia związku z kilkoma umawiającymi się państwami, czy to ze względu na istotę sporu, czy odpowiednie miejsca zamieszkania stron sporu (zob. podobnie wyrok z dnia 1 marca 2005 r. w sprawie C-281/02 Owusu, Zb.Orz. s. I-1383, pkt 25, 26).

27 Należy przypomnieć, że w zakresie, w jakim rozporządzenie nr 44/2001 zastępuje w stosunkach między państwami członkowskimi konwencję brukselską, wykładnia dokonana przez Trybunał w odniesieniu do postanowień tej konwencji pozostaje aktualna dla późniejszych przepisów rozporządzenia, gdy przepisy tych instrumentów można uznać za równoważne (wyrok z dnia 4 maja 2010 r. w sprawie C-533/08 TNT Express Nederland Zb.Orz. s. I-4107, pkt 36 i przytoczone tam orzecznictwo).

28 Chociaż, jak wyjaśniono w pkt 26 niniejszego wyroku, międzynarodowy charakter przedmiotowego stosunku prawnego nie musi koniecznie wynikać z istnienia związku z kilkoma umawiającymi się państwami, czy to ze względu na istotę sporu, czy odpowiednie miejsca zamieszkania stron sporu, należy stwierdzić, w ślad za Komisją i rządem portugalskim, że rozporządzenie nr 44/2001 ma tym bardziej zastosowanie w okolicznościach postępowania głównego, gdyż element zewnętrzny występuje nie tylko w wypadku spółki lastminute.com, co jest bezsporne, lecz także w wypadku spółki TUI.

29 Nawet bowiem zakładając, że jednolita czynność prawna, taka jak czynność w wyniku której małżonkowie Maletic zarezerwowali i opłacili zorganizowaną wycieczkę na stronie internetowej spółki lastminute.com, może dzielić się na dwa odrębne stosunki umowne, po pierwsze, z internetowym pośrednikiem turystycznym spółką lastminute.com, a po drugie, z organizatorem turystycznym spółką TUI, tego drugiego stosunku nie można uważać za „wyłącznie wewnętrzny", ponieważ jest on nierozerwalnie związany z pierwszym stosunkiem umownym, gdyż jest on realizowany za pośrednictwem rzeczonego pośrednika turystycznego znajdującego się winnym państwie członkowskim.

30 Należy ponadto wziąć pod uwagę cele wskazane w motywach 13 i 15 rozporządzenia nr 44/2001, dotyczące odpowiednio ochrony konsumenta jako „słabszej strony" umowy oraz unikania „tak dalece, jak jest to tylko możliwe, równoległych postępowań, aby w dwóch państwach członkowskich nie zapadały niezgodne ze sobą orzeczenia".

31 Cele te stoją więc na przeszkodzie rozstrzygnięciu pozwalającemu małżonkom Maletic na dochodzenie ich roszczeń od podmiotów gospodarczych uczestniczących w rezerwacji i przebiegu zorganizowanej wycieczki będącej przedmiotem postępowania głównego z wykorzystaniem powiązanych powództw w równoległych postępowaniach w Bludenz i w Wiedniu.

32 W świetle powyższych rozważań na pytanie prejudycjalne należy odpowiedzieć, iż pojęcie „drugiej strony umowy" zawarte w art. 16 ust. 1 rozporządzenia nr 44/2001 należy interpretować w ten sposób, że oznacza ono, w okolicznościach takich jak w postępowaniu głównym, również mającego siedzibę na terytorium państwa członkowskiego miejsca zamieszkania konsumenta kontrahenta podmiotu gospodarczego, z którym to podmiotem gospodarczym konsument zawarł tę umowę.

W przedmiocie kosztów

33 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (ósma izba) orzeka, co następuje:

Pojęcie „drugiej strony umowy" zawarte w art. 16 ust. 1 rozporządzenia Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych należy interpretować w ten sposób, że oznacza ono, w okolicznościach takich jak w postępowaniu głównym, również mającego siedzibę na terytorium państwa członkowskiego miejsca zamieszkania konsumenta kontrahenta podmiotu gospodarczego, z którym to podmiotem gospodarczym konsument zawarł tę umowę.

Podpisy